

FUTBOL MASHG'ULOTLARIDA TAKTIKA VA TEXNIK TAYYORGARLIKNI INTEGRATSIYALASHGAN HOLDA O'QITISH METODIKASINI ISHLAB CHIQISH

**Quvvatov Umidjon
Tursunovich**

*Qo'qon davlat universiteti San'at va sport
fakulteti, jismoniy madaniyat o'qituvchisi.*

Annotatsiya

This study focuses on the development of an integrated methodological approach for teaching technical and tactical skills in football training sessions within higher education institutions. Traditional training methods often separate technical skill development from tactical decision-making, leading to fragmented learning outcomes. The research aims to design and experimentally validate an integrated training model that simultaneously develops technical execution and tactical awareness under game-like conditions. The study employs experimental methods, performance analysis, and statistical evaluation to assess the effectiveness of the proposed model. The findings demonstrate that integrated training significantly enhances players' decision-making speed, technical accuracy under pressure, and overall game performance. The study confirms that the integration of technical and tactical components is a critical factor in optimizing football training efficiency.

Kalit so'zlar:

football training, technical skills, tactical thinking, integrated methodology, sports pedagogy.

Аннотация: Данное исследование посвящено разработке интегрированной методики обучения технической и тактической подготовке в футболе. В традиционной системе обучения эти компоненты часто рассматриваются отдельно, что снижает эффективность подготовки. В работе предложена модель, объединяющая технические навыки и тактическое мышление в условиях, приближенных к игровой деятельности. Результаты исследования показывают, что интегрированный подход способствует повышению скорости принятия решений, точности технических действий и общей эффективности игры.

Ключевые слова: футбол, техническая подготовка, тактическое мышление, интеграция, методика.

Annotatsiya: Mazkur ilmiy tadqiqot futbol mashg'ulotlarida texnik va taktik tayyorgarlikni integratsiyalashgan holda o'qitish metodikasini ishlab chiqish va uning samaradorligini ilmiy jihatdan asoslashga bag'ishlangan bo'lib, unda an'anaviy o'qitish tizimida ushbu ikki komponentning alohida rivojlantirilishi natijasida yuzaga keladigan metodik muammolar tahlil qilindi. Zamonaviy sport pedagogikasida futbolni samarali o'qitish uchun texnik ko'nikmalarni real o'yin vaziyatlarida qo'llashga yo'naltirilgan integratsiyalashgan yondashuv zarurligi asoslab berildi. Tadqiqot jarayonida texnik va taktik komponentlarni birgalikda rivojlantirishga qaratilgan

metodik model ishlab chiqildi va eksperimental sinovdan o'tkazildi. Natijalar shuni ko'rsatdiki, integratsiyalashgan metodika talabalarning o'yin samaradorligini, qaror qabul qilish tezligini va texnik aniqligini sezilarli darajada oshiradi.

Kalit so'zlar: futbol, texnik tayyorgarlik, taktik tafakkur, integratsiya, metodika.

Kirish

Zamonaviy futbol yuqori tezlik, murakkab qaror qabul qilish jarayoni va o'yin vaziyatlariga tez moslashuvchanlikni talab qiladigan dinamik sport turi sifatida shakllanib, ushbu xususiyatlar futbolni o'qitish metodikasini tubdan qayta ko'rib chiqishni talab etmoqda, chunki an'anaviy o'qitish tizimida texnik va taktik tayyorgarlik alohida-alohida shakllantiriladi va bu o'yin jarayonida ularning uyg'un ishlashiga to'sqinlik qiladi. Amaliy kuzatuvlar shuni ko'rsatadiki, texnik jihatdan yaxshi tayyorlangan talabalar real o'yin vaziyatlarida to'g'ri qaror qabul qilishda qiynaladi, aksincha taktik tushunchalari rivojlangan talabalar texnik ijroda yetarli aniqlikka erisha olmaydi, bu esa o'qitish jarayonida ushbu komponentlarning integratsiyasini zarur etadi. Zamonaviy sport pedagogikasida futbolni o'qitish jarayoni murakkab tizim sifatida qaralib, unda texnik, taktik va kognitiv komponentlarning o'zaro uyg'unligi muhim ahamiyat kasb etadi. Shu nuqtai nazardan, futbol mashg'ulotlarida texnik va taktik tayyorgarlikni integratsiyalashgan holda o'qitish metodikasini ishlab chiqish dolzarb ilmiy muammo hisoblanadi. Mazkur tadqiqot futbolni o'qitishda integratsiyalashgan metodik tizimni ishlab chiqish, uning nazariy asoslarini aniqlash va amaliy samaradorligini eksperimental ravishda isbotlashga qaratilgan.

Adabiyotlar tahlili va metod

Futbol mashg'ulotlarida texnik va taktik tayyorgarlikni integratsiyalashgan holda o'qitish masalasi zamonaviy sport pedagogikasi va sport metodikasi fanlarida muhim ilmiy yo'nalishlardan biri sifatida qaralib, ushbu yo'nalishda olib borilgan tadqiqotlar futbolni samarali o'qitish uchun texnik ko'nikmalarni alohida shakllantirish yetarli emasligini, balki ularni real o'yin vaziyatlari bilan uyg'un holda rivojlantirish zarurligini ko'rsatadi. Ilmiy adabiyotlar tahlili shuni ko'rsatadiki, an'anaviy o'qitish tizimida futbolchilar texnik elementlarni takrorlash orqali o'zlashtiradi, biroq bu usul o'yin jarayonida yuzaga keladigan murakkab vaziyatlarda samarali natija bermaydi, chunki o'yin davomida futbolchi bir vaqtning o'zida texnik harakatni bajarish, vaziyatni tahlil qilish va tezkor qaror qabul qilishga majbur bo'ladi. Zamonaviy ilmiy qarashlarda futbolni o'qitish jarayoni situatsion va o'yin asosidagi yondashuvlar orqali tashkil etilishi zarurligi ta'kidlanib, bunda texnik harakatlar taktik maqsadga xizmat qiladigan kontekstda o'rgatiladi. Xususan, o'yin asosida o'qitish (game-based learning) va muammoli vaziyatlar asosida o'qitish metodlari futbolni samarali o'rganishda yuqori natija berishi ilmiy tadqiqotlarda qayd etilgan. Shu bilan birga, texnik va taktik komponentlar o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni o'rganishga qaratilgan ilmiy ishlarda ushbu komponentlar integratsiyasi futbolchilarning o'yin samaradorligini oshirishda muhim omil ekanligi isbotlangan. Adabiyotlar tahlili shuni tasdiqlaydiki, futbolni o'qitishda integratsiyalashgan metodik yondashuv o'yin jarayoniga maksimal darajada yaqinlashtirilgan mashg'ulotlarni tashkil etish orqali texnik aniqlik va taktik tafakkurni bir vaqtda rivojlantirish imkonini beradi, bu esa

zamonaviy futbol talablariga mos keladigan metodik tizimni yaratishda asosiy ilmiy yo'nalish hisoblanadi.

Mazkur tadqiqot futbol mashg'ulotlarida texnik va taktik tayyorgarlikni integratsiyalashgan holda o'qitish metodikasini ishlab chiqish va uning samaradorligini aniqlashga qaratilgan bo'lib, unda tizimli yondashuv, eksperimental tadqiqot va matematik-statistik tahlil metodlarining integratsiyasi qo'llanildi. Tadqiqot jarayonida oliy ta'lim muassasalarida futbol mashg'ulotlari o'rganilib, mavjud metodik tizimning kamchiliklari aniqlanib, texnik va taktik komponentlarni bir vaqtda rivojlantirishga qaratilgan yangi metodik model ishlab chiqildi. Empirik ma'lumotlarni yig'ish uchun pedagogik kuzatuv, test sinovlari, video-tahlil va eksperimental mashg'ulotlar tashkil etildi, bunda talabalar nazorat va tajriba guruhlariga ajratildi. Nazorat guruhida mashg'ulotlar an'anaviy metodlar asosida olib borilgan bo'lsa, tajriba guruhida integratsiyalashgan metodika asosida mashg'ulotlar tashkil etildi, ya'ni texnik harakatlar real o'yin vaziyatlariga yaqin sharoitda bajarildi va har bir mashq taktik maqsadga yo'naltirildi. Tadqiqot davomida talabalarning texnik aniqligi, taktik qaror qabul qilish tezligi, o'yin samaradorligi va jismoniy tayyorgarlik darajasi kompleks baholandi. Taktik tafakkurni baholash uchun situatsion testlar va video-tahlil metodlari qo'llanilib, texnik tayyorgarlikni aniqlash uchun maxsus normativ mashqlar ishlatildi. Olingan natijalar matematik-statistik metodlar yordamida qayta ishlanib, o'rtacha qiymatlar, dispersiya va korrelyatsion bog'liqliklar hisoblandi hamda natijalarning ishonchliligi $p < 0,05$ darajasida baholandi. Tadqiqot metodologiyasining muhim jihati sifatida integratsiyalashgan metodik model ishlab chiqildi bo'lib, u futbol mashg'ulotlarida texnik va taktik komponentlarni bir vaqtning o'zida rivojlantirishga qaratilgan va o'yin vaziyatlariga maksimal darajada yaqinlashtirilgan mashg'ulotlar tizimini o'z ichiga oladi. Ushbu metodologik yondashuv futbolni o'qitish samaradorligini oshirish va talabalarning o'yin faoliyatini kompleks rivojlantirish imkonini beradi.

Natijalar

O'tkazilgan eksperimental tadqiqot natijalari futbol mashg'ulotlarida texnik va taktik tayyorgarlikni integratsiyalashgan holda tashkil etish metodikasi talabalarning o'yin faoliyatiga sezilarli darajada ijobiy ta'sir ko'rsatishini kompleks ko'rsatkichlar asosida tasdiqladi, bunda ayniqsa texnik harakatlarning barqarorligi, taktik qaror qabul qilish tezligi va o'yin samaradorligi o'rtasidagi o'zaro bog'liqlik yaqqol namoyon bo'ldi. Tadqiqot boshlanishida nazorat va tajriba guruhlarida o'rtasida asosiy ko'rsatkichlar bo'yicha sezilarli tafovut kuzatilmagan bo'lsa-da, eksperimental bosqich yakunida integratsiyalashgan metodika qo'llanilgan guruhda barcha asosiy parametrlar bo'yicha barqaror o'sish qayd etildi. Xususan, texnik aniqlik darajasi real o'yin sharoitiga yaqinlashtirilgan mashg'ulotlar natijasida ancha yuqori barqarorlikka ega bo'lib, talabalar bosim ostida ham texnik harakatlarni to'g'ri va tez bajarish qobiliyatini namoyon etdi, bu esa an'anaviy mashg'ulotlar asosida tayyorlangan nazorat guruhiga nisbatan sezilarli ustunlikni ta'minladi. Shu bilan birga, taktik tafakkur ko'rsatkichlari ham sezilarli rivojlanib, tajriba guruhida o'yin vaziyatlarini tahlil qilish, optimal qaror tanlash va uni tez amalga oshirish darajasi yuqori bo'ldi, bu esa futbolning dinamik sharoitlariga moslashuvchanlikning oshganini ko'rsatadi. O'yin samaradorligini baholash natijalari ham integratsiyalashgan yondashuvning

ustunligini tasdiqlab, talabalar o'yin jarayonida texnik va taktik komponentlarni uyg'un holda qo'llash orqali yanada samarali harakat qilishga erishganini ko'rsatdi. Ayniqsa, mashg'ulotlarning o'yin vaziyatlariga maksimal darajada yaqinlashtirilganligi talabalar faoliyatida refleksiv fikrlash va tezkor qaror qabul qilish mexanizmlarining shakllanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi. Kuzatuv va video-tahlil natijalari shuni ko'rsatdiki, integratsiyalashgan metodika asosida tayyorlangan talabalar murakkab o'yin vaziyatlarida kamroq xatoga yo'l qo'yib, vaziyatni tez baholash va optimal yechimni tanlash qobiliyatiga ega bo'lgan, bu esa ularning umumiy o'yin samaradorligini oshirgan. Shu bilan birga, talabalar motivatsiyasi va mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqish darajasi ham sezilarli darajada oshgani qayd etilib, bu holat metodikaning nafaqat jismoniy va texnik, balki psixologik jihatdan ham samarali ekanligini ko'rsatadi. Umuman olganda, tadqiqot natijalari futbol mashg'ulotlarida texnik va taktik tayyorgarlikni integratsiyalashgan holda tashkil etish metodikasi o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, talabalarning o'yin faoliyatini kompleks rivojlantirish va zamonaviy futbol talablariga mos kompetensiyalarni shakllantirishda yuqori ilmiy va amaliy ahamiyatga ega ekanligini ishonchli tarzda tasdiqlaydi.

Muhokama

O'tkazilgan tadqiqot natijalari futbol mashg'ulotlarida texnik va taktik tayyorgarlikni integratsiyalashgan holda tashkil etish zamonaviy sport pedagogikasining asosiy metodologik talabi ekanligini ilmiy jihatdan asoslab berdi, bunda ayniqsa an'anaviy fragmentar yondashuv va integratsiyalashgan yondashuv o'rtasidagi sifat jihatidan farq aniq namoyon bo'ldi. Tadqiqot davomida aniqlanishicha, texnik va taktik komponentlarni alohida rivojlantirishga asoslangan an'anaviy metodika o'yin jarayonining dinamik va noaniq sharoitlariga mos kelmaydi, chunki futbol faoliyati real vaqt rejimida qaror qabul qilish va texnik harakatlarni bir vaqtning o'zida amalga oshirishni talab qiladi, integratsiyalashgan metodika esa ushbu jarayonlarni yagona tizim sifatida rivojlantirishga imkon beradi. Olingan natijalar zamonaviy sport pedagogikasi nazariyalari, xususan, situatsion o'qitish va o'yin asosida o'qitish konsepsiyalari bilan mos kelib, futbolni o'qitishda real o'yin sharoitlariga yaqinlashtirilgan mashg'ulotlar eng yuqori samaradorlikni ta'minlashini tasdiqlaydi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, texnik harakatlar taktik vazifalar bilan bog'langan holda o'rgatilganda talabalar o'yin jarayonida yanada moslashuvchan va samarali harakat qiladi, bu esa ularning umumiy sport natijalariga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Shu bilan birga, integratsiyalashgan yondashuv talabalarning kognitiv faolligini oshirib, ularni o'yin vaziyatlarini tahlil qilish va tezkor qaror qabul qilishga undaydi, bu esa futbolning zamonaviy talablariga to'liq mos keladi. Tadqiqot natijalari boshqa ilmiy ishlarda qayd etilgan xulosalar bilan uyg'un holda, futbolni o'qitishda kompleks va tizimli yondashuvning ustunligini yana bir bor tasdiqlaydi, ya'ni metodik tizimning barcha komponentlari o'zaro integratsiyalashgan holda qo'llanilgandagina yuqori samaradorlikka erishish mumkin. Shu nuqtai nazardan, futbol mashg'ulotlarini tashkil etishda texnik va taktik tayyorgarlikni bir butun tizim sifatida ko'rib chiqish sport pedagogikasining rivojlanishida muhim ilmiy yo'nalish hisoblanadi.

Xulosa

Mazkur tadqiqot futbol mashg'ulotlarida texnik va taktik tayyorgarlikni integratsiyalashgan holda o'qitish metodikasini ishlab chiqish va uning samaradorligini ilmiy jihatdan asoslashga qaratilgan bo'lib, olib borilgan nazariy va empirik tahlillar ushbu metodikaning yuqori samaradorligini tasdiqladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, an'anaviy metodik tizim futbolni o'qitishda zamonaviy talablarga to'liq javob bermaydi, chunki u texnik va taktik komponentlarni alohida rivojlantirishga asoslangan, integratsiyalashgan metodika esa ushbu komponentlarni yagona tizimda rivojlantirish orqali talabalarning kompleks sport tayyorgarligini ta'minlaydi. Eksperimental natijalar asosida aniqlanishicha, integratsiyalashgan yondashuv talabalarining texnik aniqligi, taktik tafakkuri va o'yin samaradorligini sezilarli darajada oshiradi, ularning o'yin vaziyatlariga moslashuvchanligini kuchaytiradi va qaror qabul qilish tezligini yaxshilaydi. Shu bilan birga, ushbu metodika talabalarning mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqishini oshirib, ularning sport faoliyatiga faol jalb etilishini ta'minlaydi. Tadqiqot asosida xulosa qilish mumkinki, futbolni o'qitishda texnik va taktik tayyorgarlikni integratsiyalashgan holda tashkil etish zamonaviy sport pedagogikasining ustuvor yo'nalishlaridan biri bo'lib, ushbu yondashuvni keng joriy etish futbolni o'qitish samaradorligini oshirish va yuqori darajadagi sport kompetensiyalarini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Hughes, M., Franks, I. The Essentials of Performance Analysis in Sport. – London: Routledge, 2007, pp. 60–250.
2. Wein, H. Developing Game Intelligence in Soccer. – Champaign: Human Kinetics, 2004, pp. 30–200.
3. Light, R. Game-Based Learning in Physical Education. – London: Routledge, 2013, pp. 50–220.
4. Bompa, T. Theory and Methodology of Training. – Champaign: Human Kinetics, 2009, pp. 40–300.
5. UEFA. Coaching Convention Manual. – Nyon: UEFA Publishing, 2015.
6. FIFA. Football Training and Coaching Manual. – Zurich: FIFA Publishing, 2018.
7. Abdullaev, A. Jismoniy tarbiya nazariyasi. – Toshkent: O'qituvchi, 2018, 45–220-betlar.
8. Karimov, B. Futbolni o'qitish metodikasi. – Toshkent: Ilm Ziya, 2019, 50–210-betlar.
9. Yo'ldoshev, J. Sport pedagogikasi. – Toshkent: Fan, 2021, 60–240-betlar.
10. Xoliqov, A. Sport mashg'ulotlari nazariyasi. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2022, 55–230-betlar.
11. Saidov, B. Ta'limda innovatsion metodlar. – Toshkent: Adolat, 2020, 70–250-betlar.